

RIITTA HARJUNEN

YHDEN
POHJOISMAISEN
SANAN
HERÄTTÄMIÄ
KUVIA JA
AJATUKSIA

Goetheanumissa POHJOISMAISILLA KESÄPÄIVILLÄ
Pohjola Goetheanumissa – Goetheanum Pohjolassa
1. 8. 2015 suomeksi pidetty esitelmä

DEUTSCHE ÜBERSETZUNG

YHDEN POHJOISMAISEN SANAN HERÄTTÄMIÄ KUVIA JA AJATUKSIA

Esitykseni aihepiiri lähtee yhdestä pohjoismaisesta sanasta. Tällä sanalla on historiansa. Orivedellä järjestettiin vuonna 2000 pohjoismaiset päivät erämetsien keskellä teemana: ”*Kalevala ja antroposofia, omatunto, kamppailu, parannusvoima*”. Päivien päätösplenumissa keskusteltiin Pohjolan kuvasta. Keskustelun loppuksi kajahtaa suomenruotsiksi erään osallistujan kommentti: ”*Det är ett foster*”. Sana läpäisee minut ja nostaa esiin kuvan syntymän tilasta. Tämä kuva herättää sisäisyyteni. Toisella kansalliskielellämme lausuttu sana jää elämään minussa, suomenkielisessä. Tämä sanahan on soinut kohta 100 vuotta ruotsinkielisen kansallislaulumme alkusäkeessä: ”*Vårt land, vårt land, vårt fosterland*”, suomeksi: ”*Oi maamme Suomi, synnyinmaa*”. Kansallisrunoilijamme J. L. Runeberg on luonut nämä ruotsinkieliset säkeet.

Mutta tämä sana ”*ett foster*”, joka kajahtaa ”vom Mund zum Ohr”, todellakin suusta korvaan, ei kosketa mitään kansallistunnetta minussa, vaan johtaa täysin toisille alueille. *Ett foster*, Suomen kielessä tämä sana saa seuraavat merkitykset: Embryo, sikiö, luomus, hedelmä; eli kaikki kehittymisen asteet: alkutila, luomisvaiheessa oleva, ei vielä valmis, kehityksen tulos, luomus, hedelmä.

Sana embryo ei virtaa mistään menneisyydestä, vaan suoraan tulevaisuudesta ja sanan olemus syttyy kaikesta tällä hetkellä tapahtuvasta. Se kohottaa esiin

koko Pohjolan embryona. Pohjolan tulevaisuus virtaa meitä kohti. Sen voi kokea ajatuksellisesti tietoisuustasolla. Tämän ajan virrassa tapahtuvan voi yhdistää jo aistivaikutelmiin, aistein havaittavaan.

Aistein havaittavasti näyttäytyy tämä syntymän tila tälläkin hetkellä. Ulkoisesti se näyttäytyy maan nousuna Pohjanlahdella niin Ruotsin kuin Suomen puolella. Fennoskandian maan nousu on tunnettu jo vuosisatojen ajan. Nykytiede laskee tämän nousutapahtuman alkaneen n. 5000 eKr. Ilmiö tunnettiin kaikkialla Pohjanlahden rannikolla jo keskiajalla, jossa uutta maata nousi jatkuvasti merestä ja vanhat satamat mataloituvat käyttökelvottomiksi. Maa kohoaa nopeimmin molemmin puolin Pohjanlahden kapeimman kohdan, Merenkurkun kohdalla Suomen ja Ruotsin välillä, 9 mm/v ja sadassa vuodessa n. metrin. Tämän kehämäisen nousuliikkeen on mitattu ulottuvan pohjoisessa Jäämerelle asti, idässä Vienan meren ja Kamtšaskan niemimaalle asti, etelässä Itämeren etelärannoille Tanska mukaan lukien ja lännessä Norjan Atlantin puolisolle rannalle asti.

Ottakaamme tietoisuuteemme tähän jo maisessa asteittain näkyvään Pohjolan tapahtumaan vielä suurelta osin maisille silmille näkymättömissä oleva, mutta myös tälläkin hetkellä tapahtuva mannerten liikunta. Nykyajan geologien mittaamat mannerlaattojen liikkeet, mannerliikunnot, tapahtuvat jatkuvasti maapallon kokonaisuudessa. Afrikan laatta liikkuu Eurooppaa kohti. Australian laatta liikkuu Etelä-Kiinaa kohti. Amerikan laatta liikkuu Pohjois-Afrikkaa kohti. Tyynenmeren laatta vajoaa ja työntyy Etelä-Amerikan laatan alle. Ja niin myös tulevan maailman suurimman mantereen, Euraasian, synty on käynnissä; se on alkuna vielä paljon suuremmalle mantereelle.

Antroposofisista johtolauseista tiedämme, että kaukaisessa menneisyydessä elämänilmaukset lakkaavat olemasta laskettavia. Tietoisuussielun aikakauden alussa ihminen tottui suuntaamaan katseensa maailmankaikkeuden tilallisfysiseen suuruuteen. Nykyinen geologian tutkimus on osoittanut, että se, mikä oli kauan sitten (nykygeologian määritelmän mukaan n. 200 miljoonaa vuotta sitten) yhtenäinen mannerkokonaisuus, ja josta käytetään nimitystä *Pangaia* tai *Pangea* hajosi myöhemmin osiin ja osasiin. Näiden mannerliikuntojen kautta tämä osiin hajonnut maailma on jälleen kasvamassa yhteen, uudelleen syntymässä. Tähän suurten mannerlaattojen liikkeeseen samanaikaisesti liittyy siis kuvattu syntymän tila Pohjolassa. Mutta miten kaikki on uudelleen syntymässä?

Nepalin maanjäristys on järkyttävä esimerkki nopeutuneesta tapahtumakulusta. Yksinkertaistettuna kyse on siitä, miten maapallon lämpeneminen heilauttaa koko planeetan tasapainoa. Kasvava joukko tutkijoita epäilee, että ihmisen toiminta lisää tulevaisuudessa maanjäristyksiä, tsunameja ja tulivuoren purkauksia. Millainen ihmisen suhde tulisi olla maahan?

”Mitä todellisuudessa maa on maailmankaikkeudessa? Kosmisessa nykyisyydessä vallitsee eloton makrokosmos. Mutta sen elottomaksi tulemisessa ei ole syntynyt vain ihminen. Makrokosmuksesta on syntynyt myös maa. Ihminen, joka saa maasta edellytykset itsetajuntansa muodostumiseen on siihen liian läheisessä suhteessa nähdäkseen sen olemuksen. Ihmisen itsetajunnan kehkeytyessä nykyisellä tietoisuussielun aikakaudella on totuttu näkemään maailmankaikkeuden tilallinen suuruus ja maa pienenä tomuhiukkasena fyysistilallisessa kaikkeudessa. Siksi näyttää ensisilmäyksellä merkilliseltä, kun henkinen tutkimus paljastaa tämän

tomuhiukkasen kaikkeudellisen merkityksen. Henkisesti näkeväille tietoisuudelle tämä tomuhiukkanen ilmenee uudelleen syntyvän makrokosmoksen taimeksi, samalla vanha makrokosmos ilmenee kuolleeksi. Sen täytyi kuolla, jotta ihminen voisi erottua siitä täydellä itsetietoisuudella. Kosmisena nykyaikana ihminen ottaa osaa hänet vapauttavilla ajatusvoimillaan kuolleeseen makrokosmukseen ja olemukseltaan piilevillä tahdonvoimillaan maan olemuksena syntyvään, uudelleen elpyvään makrokosmukseen. Varjonsa heittävä menneisyys ja todellisuustaimensa sisältävä tulevaisuus kohtaavat ihmisolemuksessa. Tämä kohtaaminen on nykyhetken ihmiselämää. Tämä selkenee henkisesti näkeväille tietoisuudelle sen astuessa sille hengen alueelle, joka välittömästi liittyy fyysiseen maailmaan ja jolla havaitaan myös Mikaelin toiminta. Kaiken maisen elämä käy ymmärrettäväksi, kun sen perustalla koetaan maailmantaimi. Jokainen kasvimuoto, jokainen kivi ilmenee ihmisielulle uudessa valossa, kun tämä havaitsee, miten jokainen näistä olioista elämällään ja muodollaan myötävaikuttaa siihen, että maa on uudelleenelpyvän makrokosmoksen embryonaalinen taimi.”

Rudolf Steiner: GA 26, Dornach 1962, Goetheanum, tammikuussa 1925.
Antroposofisia johtolauseita, osa 3, Mikael mysteeri.

Kääntäkäämme nyt katseemme Pohjolaan. Kolmannen Atlantiksen jälkeisen kulttuurikauden aikana ihmiskunnassa rakennettiin erilaisia spiraalikivikehiä. Rudolf Meyer teoksessaan *Nordische Apokalypse*, s.96 (Pohjolan ilmestyskirja) kuvaa näiden kivikehien syntyä seuraavasti: ”Niinä aikoina, kun druidit olivat suurten ihmiskunnallisten kasvatusimpulssien kantajia, niin heidän harjoittamansa aurinkopalveluksen muoto levisi Irlannista ja Brittein saarilta Euroopan mantereelle. Sen ulkoisena monumentaalisenä ilmauksena olivat spiraalikivikehärakennelmat.”

Pohjanlahden maannousualueilla tavataan tällaisia spiraalikivikehiä. Niitä kutsutaan näillä alueilla jatulintarhoiksi. Euroopan maista niitä on eniten Suomessa – yli sata kappaletta. Pohjanlahden maannousualueilla kivikehiä on rakennettu varsin myöhään vielä 1500-1800 luvuilla (ei kuitenkaan kulttisiin tarkoituksiin). Merenkurkussa jatulintarhoja on löydetty monilta ulkosaarilta vanhojen kalastustukikohtien yhteydestä. Voimakkaimmin Pohjolan mainen syntymätapahtuma keskittyy näille alueille. Tämä sana Merenkurkku nostaa mieleeni myös ihmisen kurkunpään tilan tulevaisuudessa ja sen luovat voimat uuden ihmisen synnyttäjänä. Ehkä viittaus intiaanien muinoin käyttämään sanontaan näistä spiraalikehistä ”Jumalattaren kohtuna” sopii tähän yhteyteen. Maannousun kautta lähentyvät lähentymistään näin Skandinavian niemimaa ja Suomi, ajastaan on oletettavissa, että syntyy yhdistävä kannas, kuten aikoinaan on syntynyt Karjalan kannas Suomen ja Venäjän välille.

Heinäkuussa 2006 Merenkurkun saaristo hyväksyttiin UNESCO:n maailmanperintöluetteloon Suomen ensimmäisenä luontokohteena. Alue lisättiin maailmanperintölistalle aiemmin listalla olleen Ruotsin Höga kusten’in laajenuksena. Yhdessä ne muodostavat geologisen kokonaisuuden, jossa jääkauden jälkeinen maankohoaminen on ilmiönä nähtävissä ainutlaatuisesti.

Jos otamme nämät kuvat tietoisuuteemme, olemme läsnä olevia Pohjolan ja maailman jatkuvassa uudelleen syntymistapahtumassa ja voimme tuntea sisäisesti näiden kuvien kautta yhteytemme tässä tapahtuvaan liikkeeseen.

Kun on kysymys syntyvästä, ett foster, on myös kysymys alusta. Kun Rudolf Steiner saapuu toisella matkallaan Suomeen 1913, hän pitää esoteerisen tunnin 1. 6. 1913 sunnuntaina. Tässä yhteydessä hän ilmaisee lauantaina ihmisen kohdan maan ikialussa. Rudolf Steiner kohottaa tietoisuuteen ja avaa näillä sanoilla kokemuksen:

*”Suuri kaikenkäsittävä henki,
monia alkukuvia versoi Sinun elämästäsi,
siihen aikaan, kun elämänvoimiani ei vielä ollut olemassa,
Sinä olit.
Kohotan sieluni Sinun luoksesi.
Minä olin Sinussa.
Olin osa Sinun voimiasi.
Sinä sitouduit maan ikialun kanssa elämänaurinkoon
ja annoit minulle elämänvoiman.
Säteilevissä elämänvoimissasi olin minä itse.
Sinä olit.
Elämänvoimani säteili Sinun voimassasi tilaan,
ruumiini aloitti syntymisensä ajassa.
Sinä olit.”*

Rudolf Steiner: Spruch (GA266C, Esoteerinen tunti, Helsinki 1. 6. 1913)

Tässä yhteydessä voidaan myös viitata niihin Kalevalan myyttisiin kuviin, joissa elää muisto erittäin varhaisesta maan aikakaudesta ja joka ilmenee näkevien sielujen sisäiselle katseelle. Tämä maailman tila kohottautuu poeettisesta maailmanajattelusta, joka edelsi ennen maan kiinteytymistä, mutta joka oli jo tunnettu ihmisolemuksen atmosfäärinä olemisen muotona. *Hengentiede kuvailee tätä aikaa hyperborealaisena aikana, joka edelsi Lemurian ja Atlantiksen aikaa. Ja juuri tätä aikaa Kalevalassa kuvataan. Se oli primitiivisen selvänäön aikaa, jolloin ihminen näki katsoessaan tiettyyn suuntaan tiettyjä henkisiä voimia, jotka tulivat vastaan tähtien piiristä* (sivu 95, Rudolf Meyer: Nordische Apokalypse) Graal-tieteen, antroposofian avulla Rudolf Steiner nostaa ihmisen kaukaisen alkutilan olemassa olevaan nykyhetkeen ja luo tietoisuussielunajan ihmiselle mahdollisuuden elvyttää tämä kokemus sisimmässään asteittain (graduale = Graal). Oma sisäisyys on portti maailman tiedostamiseen.

Tuolla samalla esoteerisella tunnilla Suomessa Rudolf Steiner ottaa esiin tietoisuussielun aikakauden ihmisen minäkokemuksen laadun. Tässä siirrytään maan ikialusta Golgatan mysteerin jälkeiseen ihmisen tilaan. Rudolf Steiner sanoo: *”Esoteerikkoina pitää monen asian tulla meille toisenlaisiksi kuin ne tavallisesa elämässä ovat. Meidän täytyy alkaa tuntea itsemme elävinä sielullishenkisen meren ympäröiminä ja tietää, että aivan kuten olemme fyysisesti yhtä ympäröivän maailman kanssa sisäänhengittämämme yhteisen ilman kautta, niin olemme uppoutuneina ympärillämme olevaan henkis-sielulliseen.*

Aamulla herätessämme hengitämme sisään pitkällä hengenvedolla hengen, joka me itse olemme ja hengitämme sen taas takaisin henkiseen maailmaan

nukahtaessamme. Kaikki ympärillämme tulee erilaiseksi. Kun näemme auringonvalon, niin emme esoteerikkoina näe sitä enää vain fyysisesti, vaan tiedämme, että ilman auringonvaloa emme voisi tuntea itseämme minänä, että auringonvalolla on samalla minää luova voima itsessään”. Toisin sanoen luodaan yhteys auringosta vaikuttavaan Kristuksen voimaan ja ihmisen minään.

Ja ihmisen minän yhteydestä maahan Rudolf Steiner puhuu Suomea ja Kalevalaa koskeissa esitelmissään täällä Dornachissa (GA 158, *Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt*, 9, 14. ja 15. 11. 1914). Hän sanoo seuraavaa: ”Ihminen kehittää Minänsä maan lahjana. Maan henget vaikuttavat alhaaltapäin häneen maanomaisen aineen harhan kautta. Alhaalta ylös, ikäänkuin kiinteän maan läpi vaikuttavat maan henget. Meidän aikakaudellamme maan henkien tarkoitus on pääasiassa Minä-luonnon virittäminen ihmisessä. Minää luova elementti, maan omainen elementti on meidän aikakaudellamme ratkaiseva”. Näin ihmisen kohta maan ja taivaan välillä, risteyskohdassa, tulee esiin näissä alkukuvissa.

Samassa esitelmässä Rudolf Steiner johdattaa ihmisen kohdan kaukaiseen tulevaisuuteen, uuteen luonnon ymmärtämiseen, uuteen tehtävään: ”Vain tarkastellessamme luonnon muotoja henkisen ilmauksina voimme ymmärtää luonnon suhdetta ihmiseen. Ei riitä, että näemme maan ja meren rajat, vaan on myös ymmärrettävä, mitä näissä muodoissa ilmenee.

(Tietoisuuden kynnyksen alapuolella tapahtuu monenlaista.) Muodonhenget (Exusiai) eivät ole turhaan luoneet luonnon muotoja. Nämä muodot ovat ymmärrettävissä. Ne ovat sisäisen olemuksen ilmauksia. Kun meistä tulee muodon henkien oppilaita, luomme itse muotoja, jotka ilmaisevat luonnon ja hengen

sisäistä olemusta. (Pidän esitelmääni rakennuksessa, jonka arkkitehtuuri ilmaisee rakennuksessa toteutuvaa henkisyttä, esimerkkinä tästä pylväiden arkkitraavit). Voidaan sanoa, että ihminen ulkoisilla piirteillään ikäänkuin kasvaa todellisuuden, kätkeyn todellisuuden merestä, johon hänet on upotettu... Jos tahdomme ymmärtää ihmistä, meidän on usein tunkeuduttava siihen, mikä elää ihmisessä hänen tiedostamattaan tai minkä hän vasta vähitellen oppii tietämään”.

Tämä uusi tehtävä on ihmisen syntyminen kanssaluojaksi.
J. W. von Goethen tunnetun runon, ”Selige Sehnsucht”, säikeistö kuuluu:

”Und so lang du das nicht hast, Dieses:
Stirb und Werde!
Bist du nur ein Trüber Gast
Auf den dunklen Erde”.

”Ja niin kauan, kun sinä et omaa tätä:
Kuole ja synny!
Olet hämärän maan päällä
ainoastaan hämärässä asuva vieras”.

Rudolf Steiner: Rosenkreuzerisches Weistum in der Märchendichtung, Berliini 10. 6. 1911

Berliinissä puhuessaan kristillisestä mysteeriosta Rudolf Steiner avaa tämän runon sisältöä. Seuraava teksti on lyhennelmä hänen puheestaan. ”Tämä kuole ja

synny ei tarkoita fyysisen ruumiin kuolettamista, vaan sitä, että luo itse itsestäsi uusi ihminen niin, että siitä tulee itsellesi työväline henkistä maailmaa varten. Siitä tulee tulla voiman työväline. Ihmisessä elää alempi passiivinen luonto ja toinen, aktiivinen elementti. Ihminen voi koulutuksen avulla voittaa alemman luontonsa ja syntyä uudelleen henkensä avulla so. hengestään”. Ihmistä kehoitetaan tarttumaan oman kehityksensä kulkuun, luomukseen, luo itse itsestäsi uusi ihminen, uusi luomus, ett nytt foster. Pohjolan odottava kulttuuri ei ole passiivinen tila, se odottaa ihmisen tulemistä luovaksi, ihmisen syttymistä kosmoksen hengestä.

Tämä vuosi on Kalevalan juhluvuosi. Kalevalan julkistamisesta on 180 vuotta. Pimeimmän materialistisen aikakauden aattona kokosi Elias Lönnroth Suomessa Karjalan alueilta lauluja, joista muodosti Kalevala eepoksen (samoin kokosivat Eestissä F. R. Fählmann ja F. R. Kreuzwald Kalevipoeg eepoksen). Molemmat eepokset sisältävät salaisuuksia, joiden alkuperä on muinaisissa mysteereissä. Ja ne kantavat suuria salaisuuksia suhteessa ihmiseen ja ihmisen tahtoon, nuoreen / uuteen tulevaisuuden tahdon kykyyn. Voittaakseen alemman luontonsa tässä ”kuole ja synny” -kehityksessä ihminen tarvitsee tahdon voimia.

Ihmisen tahdon kyvystä voi sanoa, että sekin on ”ett foster”, embryonaalisessa tilassa oleva ihmisen tahdon kyky. Maan elementti on perusta tahdon kehittymiselle. Ihminen kehittää tahtonsa maan päällä. Ilman inkarnaatioita maan päällä ei ihmisen tahto voi syttyä. Kirjassaan *Sielun pelastumisesta* (suom. 1994) hollantilainen lääkäri Bernard Lievegoed toteaa: ”Meidän on opittava etsimään alkukuvia. Meidän on opittava ajattelemaan muuntumisia, metamorfooseja ja kirjassaan ”Euroopan mysteerivirtaukset ja uudet mysteerit” (suom.1999) hän sanoo: ”Vidar-

Mikaelin aika on nyt tullut. Hän etsii rohkeita ihmisiä, jotka ovat valmistautuneet käymään tähän mitä ankarimpaan taisteluun.” Kalevan maailmasta saamme perusaineiksia nykyisellä tietoisuussielun aikakaudella vastavoimien kanssa käytävään taisteluun maan päällä. Kalevalasta löydämme alkukuvia sielun eri olemuspuolien taistelusta, esimerkkinä Ilmarinen, älysielun ilmentymä, hän saa tehtäviä: kyntää kyinen pelto, ottaa kiinni tuonen karhu, saada tuonen joesta pyydyksettä hauki. Kaikkin näihin urotekoihin hän tarvitsee rautaa avukseen. Rautaa, joka muodostaa perustan kaikille elämän ilmiöille ihmisruumiissa.

Mikael-imaginaatiossa (GA229, 5. 10. 1923 Dornach) Rudolf Steiner kuvaa ihmiskunnan tilannetta: ”*Elämme ihmiskunnassa vaikeiden koettelemusten aikaa, vaikeiden koettelemusten aikaa, jotka tulevat yhä vaikeammiksi ja vaikeammiksi sen suhteen, millaisia ovat ne tapahtumat, joita ihmiset ulkoisessa elämässä joutuvat kohtaamaan... ja samassa imaginaatiossa hän ilmaisee, että raudan olemuksen todellisesta ymmärtämisestä tulee ihmisen parannuksen perusta*”.

Kalevalasta (Helsinki 9. 4. 1912 Kansaneeposten ja Kalevalan olemuksesta, GA158) löytyy Rudolf Steinerin sanoin hengentieteellinen asenne, jolla ihminen tarttuu hänelle eteen tuleviin haasteisiin alemman olemuspuolensa puhdistamiseksi ja henkisen olemuspuolensa, kanteleen saattamiseksi soivaksi. Kun luetteleen nyt Kalevalan kielen sanoin nämä haasteet, ne ovat tuttuja varmasti jokaiselle omasta elämästä: **surut:** soitto on suruista tehty, **murheet:** murehista muovaeltu, **kovat päivät:** koppa päivistä kovista, **ikipolot** (onnettomuus, kurjuus): emäpuu ikipoloista, **kiusat:** kielet kiusoista kerätty, **muut vastukset:** naulat muista vastuksista.

Friedrich Rittelmeyer asettaa *Meditaatio*-kirjassaan tahdon kasvatuksen keskeiselle sijalle: ”*Nykyaikana tahdonkasvatuksella on hyvin tärkeä merkitys. Tahdossa minä toteuttaa itseään. Luja tahto tarjoaa kestävän suojan ulkoapäin ahdistavalle elämälle, sisäiselle hermoheikkoudelle. Mitä enemmän elämä meitä ulkoapäin ahdistaa sitä enemmän meidän on opittava toimimaan sisäisyydessä. Apu tulee sieltä.*”

Friedrich Rittelmeyer: *Meditaatio, kaksitoista kirjettä itsekasvatuksesta*.
Suom. Helmer Knutar, Karisto 1990.

Kalevalan voimaannuttavat mysteerikuvat ovat verrattavissa evankeliumien, satujen ja muiden mysteerien kuviin. Ne ovat aina uudelleen tulkittavissa ja niistä saatava voima antaa sielulle ravinnon.

Kymmentä tunnettua suomalaista kuvataiteilijaa pyydettiin sekä omin sanoin että taiteellisen teoksen kautta ilmaisemaan näkemyksensä Kalevalasta nyt. Otan tähän kolmen taiteilijan ajatuksia.

Ensin Juhana Blomstedt, kuvataiteilija: ”Pyrin eläytymään sielun maisemaan, jossa Kalevalan runot on laulettu. Minua koskettaa vanhojen Kalevalan tekstien magiikka. Luonnossa ne ovat jylyitä antropomorfsia, ihmisen hahmoisia muotoja ja minulla on valtava läsnäolon kokemus siirtolohkareista, kun käyn niiden luona. Tehdessäni omia teoksiani minun täytyy unohtaa kaikki muu, mitä Kalevalan pohjalta on tehty. Minun tulee löytää alkukuvia siihen sielun maisemaan, jossa kalevalainen ajattelu on syntynyt. Niin, se on maailman synty ja se tapahtuu joka kerran, kun lapsi syntyy maailmaan ja erottaa valon pimeydestä. Niin siinä mielessä

jokainen taideteos lähtee tyhjästä ja on vertauskuvallisesti maailman synty. Olen teokseeni yrittänyt saada mahdollisimman tiiviiseen muotoon sellaisen syntytapah-tuman, jokaisen tapahtuman siinä, kuvallisen monimielisyyden. Näissä teoksissa on pleksiä, syntyy heijastuksia, katsojan omia heijastuksia, haluan simuloida sillä sitä tosiasiaa, että me katsotaan itse asiassa tällaisia muinaisia alkukuvia itsemme läpi...”

Sitten Martti Aiha, kuvanveistäjä: ”Väinämöinen alkaa veistää venettä ja tarvitsee siihen kolme sanaa ja saa ne Antero Vipusen vatsasta. Tätä asiaa ei voi ylittää, tätä kolmea sanaa Kalevalassa ja minusta on erittäin hienoa se, miten se on Kalevalassa ilmaistu. Kalevalassa ei ensinnäkään ilmoiteta, mitä sanoja Väinämöinen tarvitsee ja myöhemmin, kun hän löytää sanat Antero Vipusen vatsasta, ei siinäkään sanoja ilmoiteta. Tuodaan vain yksinkertaisesti esille, että hän löysi ne sanat ja veistää veneen. Hämmästyttävää on, että ne liittyy täysin omakohtaisesti tähän minun tapaani ajatella taiteilijana. Että, kun etsii ratkaisuja tällaiseen taiteel-liseen työhön, niin se vaatii jonkinlaisen kummallisen sanan tai jonkin, joka avaa sen asian, että syntyy ehjä taideteos (vene). ”*Siinä vanha Väinämöinen, kun oli sanoja kuullut...*” Prosessi alkaa. Kun luen Kalevalaa en etsi sieltä hahmoja, vaan minua kiinnostaa Kalevalassa sellainen abstrakti ajattelu. Pohdin taideteoksessa läpinäkyvyyttä. Kun kävin ensimmäistä kertaa sukuni juurilla Vienan Karjalassa, aloin pohtia taideteosten läpinäkyvyyttä. Onko mahdollista toteuttaa veistoksessa ylipäätään henkistä otolilaa siitä, millaiset juuret itsellä on? Tässä teoksessa, ”*Kol-me sanaa*”, pystyy näkemään teoksen läpi, sen voi kulkea molemmista suunnista päästä päähän, toisaalta siinä on raja ja este, mutta sen voi kulkea kohtalaisen vapaasti, vaikka se teos on olemassa siinä materiaana välillä.”

Otan vielä kolmanneksi kuvataiteilija Kuutti Lavosen kuvauksen omasta Kalevala-suhteestaan. Sekin osoittaa sen, minkä myyttien tutkijat ovat todenneet kaikkien myyttien ihmeelliseksi ominaisuudeksi: ”Myyttien ominaisuus on, että ne tapahtuvat koko ajan. Ne siis syntyvät koko ajan uudelleen.” Ja näin sanoo Kuutti Lavonen: ”Minua ei kiinnosta tehdä sellaisia ristilakkisia, palttinapellava, -rohdingellavakankaisia Kalevalan urhoja. En ole Kalevalan urhoja vastaan, jos haluaisin, olisin sellainen, mutta minun on vastattava siitä näkökulmasta, joka on minulle rakas. Aloitin Sisiliassa kuvaluonnokseni tekoa. Aika luonnostaan on tullut sellainen teema, jonka nimi myyttisellä tasolla on: Boreus kohtaa Zephyrin eli Pohjatuuli kohtaa Länsituulen. Kuutti Lavonen alkaa lukea Kalevalan yhdeksännestä runosta verenseisotusloitsua: *”Veä päälle lemmen lehti, kultalumme luikahuta, veren tielle telkkimeksi, tulevalle tukkeheksi jne.”* Minulle näissä säkeissä on tärkeitä se haavan parantaminen. Ja haavan parantaminen on minusta tavallaan synonyymi taiteen tekemiselle. Taide on surutyötä. Se on aina surutyötä. Se on omaa surutyötä. Se on sublimoitua, transponoitua, jalostettua, toiselle tasolle kohotettua surutyötä, joka voi myös auttaa omalla sanomallaan toisia kokijoita ja muita paikalla olijoita.” Näin Kuutti Lavonen.

(”Kalevala nyt” -taiteilijahaastattelut, T.reen yliopisto / viestinnän laitos)

Tässä Kalevalan runossahan Väinämöisen polven haava parannetaan raudan syntyoitsulla, verenseisotusloitsulla ja voiteen sanojen avulla. Väinämöinen kiittää Luojaa Kaikkivaltaa paranemisestaan ja antaa ohjeen, miten tulee suhtautua veneen veistämiseen eli mihinkä tahansa luomiseen, luomistyöhön: *”Elkätte, etinen (tuleva) kansa, kansa vasta kasvavainen, veikaten (uhmamielin) venettä tehkö,*

uhkaellen kaartakana! Jumalass’ on juoksun määrä, Luojassa lopun asetus, ei uron osoannassa, vallassa väkevänkänä.”

Tai Rudolf Steinerein sanoin Sielunkalenterista:

Erste Dezember Woche
Kann ich das Sein erkennen,
Dass es sich wiederfindet
Im Seelenschaffensdrange?
Ich fühle, dass mir Macht verlieh’n
Das eigne Selbst dem Weltenselbst
Als Glied bescheiden einzuleben.

Joulukuun ensimmäinen viikko
Osaanko olevaisen tiedostaa,
Että se löytää itsensä jälleen
Sielun luomisvirikkeissä?
Tunnen, että minulle annettiin voima
Yhdistää oma itseni Maailmanitsean
Sen vaatimattomana jäsenenä.

Haluaisin nostaa esiin vielä yhden sisällön, johon *ett foster* sana johdatti. Suurena tulevaisuuden kehityskuvana tämä uuden alkion teema esiintyy Rudolf Steinerein puheessa venäläisille kuulijoille Helsingissä 5. 6. 1913. Mainitsen lyhyesti muutamia kohtia... *”Hengentiede nousee aina yksilöllisestä sydäimestä...”*

Hengentiede on todella jotakin, rakkaat ystäväni, jonka on kehityttävä uuden alkion kaltaisesti sielussamme, sydämessä ja säilytettävä ainoastaan se yksi, vain se yksi, minkä näemme Golgatan mysteerin näkynä... Kukinto, Golgatan mysteeri on jäävä kuin muistona hengentieteessä kehittyvästä alkiosta. Ja tämä alkio, rakkaat ystäväni, on kantava itsessään tietoisuuden viedä tämä kukinto uudella ja uudella tavalla yhä täydellisempään ja yhä täydellisempään avautumiseen. Silloin Kristusvirike tulee elämään monissa muodoissa läpi ihmiskunnan kehityksen ja kuitenkin olemaan aina sama, niin kuin jokainen uusi kukinto kantaa itsessään vanhan kukinnan voimaa ja kauneutta. Samalla se kuitenkin tulee olemaan se, mikä se sisäisimmillään tahtoo olla, aina uudesti ja jälleen uudesti ylösnouseva, alati uudesti ja jälleen uudesti vaikuttava ymmärrys sitä kohtaan, mikä oli antanut ikäänkuin uuden alun ihmiskunnan kehitykselle, silloin kun veri vuoti Hänen haavoistaan, Hänen, joka oli omakseen ottanut ihmishahmon kokeakseen kuoleman ihmiskunnan keskuudessa.”

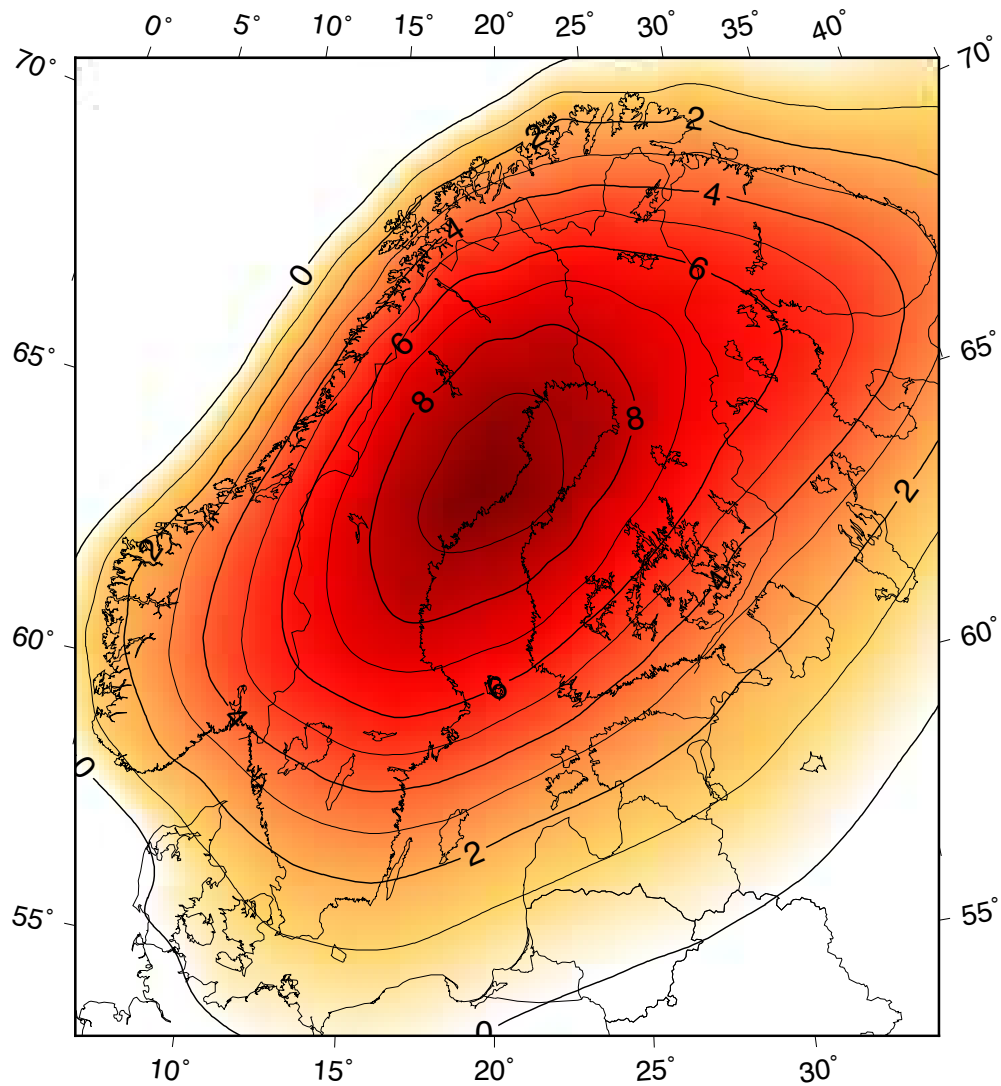
Rudolf Steiner Suomessa 1912 ja 1913, Suomen antroposofinen liitto 2003

Menkäämme nyt lopuksi ilon ja laulun alueelle muinaisrunon sanoin ja kuvin maailman syntyyn. Tässä laulussa katsotaan kaukaiseen menneisyyteen, iloitaan ja lauletaan luodusta maailmasta ja siinä viitataan, ei vain aistein havaittavaan maailmaan, vaan myös mannerten alaisiin, taivaitten takaisiin. Tätä laulua voi pitää eräänlaisena esitykseni kehtona, jonka sisällä se on saanut kehkeytyä.

JO ON MERET KYNNETTYNÄ,
ILMAN PIELET PISTETTYNÄ.
VEETTY VIIVAT KALLIOIHIN,
MAAT JA MANTERET SANOTTU.
TERVE PILVI POHJOISESSA,
PÄIVÄN KOITE KOILLISESSA.
TERVE PÄIVÄ PAISTAMAHAN,
AURINKO YLENEMÄHÄN.
TERVE KUU KUMOTTAMAHAN,
KAUNIS KASVOT NÄYTTÄMÄHÄN.
TERVE TÄHTI TUIKKIMAHAN,
PITKIN ÖITÄ PILKKIMÄHÄN.
TERVE TAIVO KAARTUMAHAN,
TERVE TAIVAHAN TAKAISET.
TERVE MAA, TERVE MANNER,
TERVE MANTEREN ALAISET.

Olen ottanut Pohjoismaisilla päivillä vuonna 2000 esiin tulleen ”ett foster” sanan herättämiä kuvia ja ajatuksia. Voisiko sanoa niin mannerten alaisia kuin taivaitten takaisia. Tämän kaikkiallisen *status nascendi* -syntytilan olen tuonut tänne Goetheanumiin, Peruskiven sanojen syntytilaan. Ja näin omalta osuudeltani pyrkinyt kantamaan päivien teemaa ”Pohjola Goetheanumissa, Goetheanum Pohjolassa.”

1. 8. 2015 Goetheanumissa. Ensimmäinen suomenkielellä pidetty esitelmä.

Karttakuva: Fennoskandian maannousu / © Paikkatietokeskus FGI

RIITTA HARJUNEN

GEDANKEN UND BILDER ZU EINEM NORDISCHEN WORT

Vortrag am 1. 8. 2015 IM RAHMEN DER SOMMERTAGUNG
Norden im Goetheanum – Goetheanum im Norden
30.Juli – 2.August 2015
Übersetzung aus dem Finnischen: Peter Zimmermann

GEDANKEN UND BILDER ZU EINEM NORDISCHEN WORT

Das Thema zum meinem Beitrag hat seinen Ursprung in einem einzigen nordischen Wort und dieses Wort hat eine Geschichte:

Die Nordische Sommertagung im Jahr 2000 in Orivesi mitten in den finnischen Wäldern hatte zum Thema: Kalevala und die Anthroposophie, Gewissen, Schulungsweg und Heilkräfte. Im Abschlussplenum dieser Tagung sprachen wir über das Bild "Pohjola", d.h. "Der Norden". Gegen Ende der Diskussion ertönt der Kommentar eines finnisch-schwedischen Teilnehmers: "**Det är ett foster**". Dieses Wort durchdringt mich und erzeugt in mir das Bild einer Geburt. Dieses Bild weckt mein Inneres. Dieses Wort, ausgesprochen auf Schwedisch – in unserer zweiten offiziellen Sprache, lebte seitdem in mir weiter – in der finnischen Sprache. Dieses Wort erklingt schon seit 100 Jahren im schwedischen Text der ersten Strophe unserer Nationalhymne: "*Vårt land, vårt land, vårt fosterland*", auf Finnisch: "*Oi maamme Suomi, synnyinmaa*". Unser Nationaldichter J. L. Runeberg hat diese Zeilen ursprünglich auf Schwedisch verfasst.

Aber dieses Wort "ett foster", das von Mund zu Ohr erklingt, berührt nicht irgendwelche nationalistischen Gefühle in mir, sondern führt auf eine ganz andere Ebene. Dieses Wort "ett foster", hat in der finnischen Sprache folgende Bedeutungen: Embryo, Schöpfung, Frucht, jegliche Stufe von Entwicklung: Urzustand, noch in der Phase der Schöpfung, noch nicht fertig, Ergebnis einer Entwicklung, etwas Geschaffenes, Frucht.

Das Wort Embryo strömt nicht aus irgendwelcher Vergangenheit sondern direkt aus der Zukunft, und das Wesen des Wortes entflammt aus Allem, was gegenwärtig geschieht. Es steigt hervor als der Embryo des gesamten Nordens (Pohjola). Die Zukunft des Nordens strömt uns entgegen. Dies lässt sich einmal gedanklich auf Bewusstseinssebene wahrnehmen. Weiterhin lässt sich dieses Geschehen im Strom der Zeit auch mit Sinneswahrnehmungen in Zusammenhang bringen, mit dem, was durch die Sinne wahrnehmbar ist.

Mit den Sinnen wahrnehmbar erscheint dieser Geburstszustand auch in diesem Moment. Äusserlich wird es sichtbar in der Landanhebung in dem Gebiet des botnischen Meerbusens, sowohl auf schwedischer wie auf finnischer Seite. Die fennoskandinavische Landanhebung ist schon seit hunderten von Jahren bekannt.

Nach den Erkenntnissen der heutigen Wissenschaft begann dieser Vorgang ca. 5000 v.Chr. Das Phänomen wird schon im Mittelalter beschrieben für alle Regionen des Botnischen Meerbusens, indem das Land kontinuierlich aus dem Meer anstieg, und die alten Häfen zu niedrig für die Schifffahrt wurden. Am schnellsten steigt das Land auf beiden Seiten der schmalsten Stelle des Botnischen Meerbusens, der Meeresenge auf der Höhe von Vaasa / Umeå, mit einer Geschwindigkeit von 9 mm /Jahr, d.h. ca. 1 m in 100 Jahren. Tendenziell erstreckt sich diese Landanhebung im Norden bis zum Eismeer, im Osten bis zum Weissen Meer und die Kamtschatka-Halbinsel, im Süden bis an die südlichen Ufer der Ostsee einschliesslich der Küsten Dänemarks, im Westen bis zur norwegischen Atlantikküste.

Nehmen wir einmal die Tatsache in unser Bewusstsein, was hier im Norden ständig abläuft, auch wenn es für unsere irdischen Augen noch unsichtbar ist, dass

sich die Kontinente auch in diesem Moment verschieben. Die Verschiebung der Kontinente, die mit den Methoden der heutigen Geologie messbar sind, finden, wenn man die Erde insgesamt betrachtet, ständig statt: Die afrikanische Kontinentalplatte bewegt sich auf die europäische zu, die australische Platte auf die chinesische und die nordamerikanische auf die nordafrikanische zu. Die pazifisch-ozeanische Platte schiebt sich unter die südamerikanische Platte, und der künftig grösste Kontinent, Eurasien, ist im Begriff zu entstehen. Dies ist der Beginn der Bildung eines noch viel grösseren Kontinents.

Aus den anthroposophischen Leitsätzen wissen wir, dass man die Lebenserscheinungen in sehr frühen Zeiten nicht zahlenmässig zum Ausdruck bringen kann. Zu Beginn des Zeitalters der Bewusstseinsseele gewöhnte sich der Mensch, die Welt in räumlich-physischen Dimensionen zu erfassen. Die heutige geologische Forschung hat gezeigt, dass das, was vor langer Zeit (im Masstab der heutigen Geologie vor ca 200 Mio Jahren) einmal ein einheitlicher Kontinent namens "Pangäa" oder "Pangea" gewesen war, später in kleine und kleinste Teile zerbrochen ist.

Infolge der Bewegungen der Kontinentalplatten wächst die so zersplitterte Welt wiederum zusammen, wird sozusagen wieder neu geboren. Diese Bewegung der Kontinentalplatten steht mit dem hier dargestellten Zustand der Geburt im Norden in Zusammenhang.

Aber, was wird da alles neu geboren?

Das Erdbeben in Nepal ist ein erschütterndes Beispiel für die Beschleunigung solcher Ereignisse. Vereinfacht gesagt, es ist ein Zeichen davon, wie die Erderwärmung sich auf das gesamte Gleichgewicht des Erdballs auswirkt. Eine wachsende

Zahl von Wissenschaftlern warnt davor, dass durch das Wirken der Menschheit in den Zukunft die Zahl der Erbeben, Tsunamis, und Vulkanausbrüche immer mehr zunehmen wird. Wie sollte die Beziehung des Menschen zur Erde aussehen?

(Zitat: Rudolf Steiner: GA 26, Dornach 1962, Anthroposophische Leitsätze, Das Michael-Mysterium, Teil 3):

Was ist die Erde in Wirklichkeit im Makrokosmos? (Goetheanum, Januar 1925)

"...In der kosmischen Gegenwart besteht ein erstorbener Makrokosmos. Aber im Werden desselben ist nicht nur der Mensch entstanden. Es ist aus dem Makrokosmos auch die Erde erstanden.

Der Mensch, der von der Erde die Kräfte für sein Selbstbewußtsein hat, steht dieser innerlich viel zu nahe, um ihr Wesen zu durchschauen. In der vollen Entfaltung des [198] Selbstbewußtseins im Zeitalter der Bewußtseinsseele hat man sich gewöhnt, den Blick auf die räumliche GröÙe des Weltenalls zu wenden und die Erde wie ein Staubkorn, unbedeutend gegenüber dem physisch-räumlichen Weltall, anzusehen.

Daher wird es zunächst absonderlich erscheinen, wenn ein geistiges Anschauen die wahre kosmische Bedeutung dieses angeblichen «Staubkorns» enthüllt...

154. Vor dem schauenden Bewußtsein offenbart sich dieses «Staubkorn» als die Keimanlage eines neu entstehenden Makrokosmos, während der alte sich als erstorben erweist. Er mußte ersterben, damit der Mensch mit vollem Selbstbewußtsein sich von ihm absondern konnte.

155. In der kosmischen Gegenwart nimmt der Mensch mit seinen ihn befreienden Gedankenkräften an dem erstorbenen, mit seinen ihm ihrem Wesen nach

verborgenen Willenskräften an dem als Erdenwesen keimenden, neu auflebenden Makrokosmos teil.

Die Vergangenheit Schatten werfend, die Zukunft Wirklichkeitskeime enthaltend, begegnen sich in der menschlichen Wesenheit. Und die Begegnung ist das Menschenleben der Gegenwart.

Daß sich das so verhält, wird dem schauenden Bewußtsein sofort klar, wenn es sich in diejenige Geist-Region begibt, die sich an die physische unmittelbar anschließt, und in der man auch die Betätigung Michaels findet.

Das Leben alles Irdischen wird durchsichtig, wenn man auf seinem Grunde den Weltenkeim empfindet. Jede Pflanzenform, jeder Stein, sie erscheinen der Menschenseele in einem neuen Lichte, wenn diese gewahr wird, wie jedes dieser Wesen durch sein Leben, durch seine Gestalt beiträgt, daß die Erde als Einheit der Embryonal-Keim eines neu auflebenden Makrokosmos ist...

Schauen wir nun auf den Norden. In der dritten nachatlantischen Kulturepoche baute die Menschheit spiralförmige Steinkreise. Rudolf Meyer beschreibt in seiner Abhandlung "Nordische Apokalypse" die Entstehung dieser Steinkreise wie folgt:

Zitat Rudolf Meyer "Nordische Apokalypse" S.96:

"...Sicher gab es Zeiten, in denen sich die Druiden zu Trägern dieser grossen Erziehungsimpulse machten. Durch sie wurde die hibernische Insel zum Ausstrahlungszentrum eines mächtigen Kulturwillens, der von priesterlicher Gesinnung und weisheitsvoll-therapeutischen Zielsetzungen getragen war. Ein Sonnendienst wurde unter der Leitung der Druiden von Irland und Britannien aus über das europäische

Festland hin verbreitet. Er hat in der Setzung von Steinkreisen seinen monumentalen Ausdruck gefunden..."

In den Gebieten im Norden, wo sich das Land gehoben hat, findet man solche prähistorischen Spiralsteinkreise. Man nennt sie in diesen Gegenden "Jatulis" – Gärten. Von den europäischen Ländern ist Finnland das Land, wo sie am häufigsten anzutreffen sind – es gibt dort über 100! In den Gebieten der nordischen Landanhebung wurden diese Spiralsteinkreise noch recht spät errichtet, noch im 16. – 18. Jhd., zuletzt natürlich nicht mehr für den kultischen Gebrauch. Auf der Höhe der finnischen Meerenge (Vaasa / Umeå) werden sie auch auf vielen äusseren Schären gefunden, dort meist in der Nähe alter Fischersiedlungen. Gerade in diesen Gegenden finden sich auch die ausgeprägtesten Landanhebungen. Auf Finnisch heisst Meerenge "Merenkurkku", also Meereshals. Das Wort Meereshals lässt an den Zustand des Kehlkopfes beim zukünftigen Menschen denken und dessen Bedeutung als schöpfende Kraft für die Geburt des neuen Menschen. Vielleicht passt auch in diesen Zusammenhang, dass die Indianer in früheren Zeiten für solche Spiralsteinkreise den Begriff "Uterus der Göttin" gebrauchten.

Im Zusammenhang mit der Landanhebung rückten Finnland und die skandinavische Halbinsel aufeinander zu. Es lässt sich vermuten, dass im Laufe der Zeit eine Landbrücke entstehen wird, so wie sie vor sehr langer Zeit in Karelrien zwischen Finnland und Russland entstanden ist. Im Juli 2006 wurde das Schärengebiet auf der Höhe Vaasa / Umeå (Merenkurkku) als erstes Weltkulturerbe in den Katalog der UNESCO aufgenommen. Die Region wurde als Erweiterung der bereits in diesem Katalog befindlichen schwedischen Region "Höga kusten" aufgeführt. Zusammen

bilden die beiden Regionen eine geologische Gesamtheit, wo die nacheiszeitliche Landanhebung als Naturphänomen in einzigartiger Weise sichtbar ist.

Wenn wir uns diese Bilder ins Bewusstsein holen, so können wir teilhaben am ständigen Geburtsgeschehen des Nordens – und der Welt insgesamt. Anhand dieser Bilder können wir in unserem Innern eins werden mit diesem Bewegungsgeschehen.

Wenn es um die Entstehung von etwas Neuem geht, "ett foster", geht es auch um einen Anfang. Als Rudolf Steiner im Jahre 1913 zum zweiten Male nach Finnland kam, beschrieb er in der esoterischen Stunde vom 1. 6. 1913 den Ort des Menschen am Urbeginn der Welt. Rudolf Steiner hebt diesen Zustand ins Bewusstsein und vermittelt eine Erfahrung davon:

(Zitat Rudolf Steiner: Spruch Sonnabend für Sonntag: Sonne (GA 266 C, Esoterische Stunde in Helsinki 1. 6. 1913):

*"Großer umfassender Geist,
viele Urbilder sproßten aus Deinem Leben, damals,
als meine Lebenskräfte noch nicht vorhanden waren.
Du warst.
Ich erhebe meine Seele zu Dir.
Ich war in Dir.
Ich war ein Teil Deiner Kräfte.
Du verbandest Dich*

*mit der Erde Urbeginn zur Lebenssonne
und gäbest mir die Lebenskraft.
In Deinen strahlenden Lebenskräften war ich selbst.
Du warst.
Meine Lebenskraft strahlte in der Deinen in den Raum.
Mein Leib begann sein Werden in der Zeit.
Du warst."*

In diesem Zusammenhang kann man auch die mystischen Bilder der Kalevala sehen, in denen die Erinnerung lebt an den Uranfang der Welt. Die Bilder sind entstanden aus dem inneren Sehen eingeweihter Seelen. Diese Weltendaseinsform entwickelte sich aus dem schöpferischen Weltendenken, welches dem festen Daseinszustand vorangegangen war, welches aber damals schon bekannt war als atmosphärischer Seinszustand des Menschenwesen.

Zitat Rudolf Meyer: "Nordische Apokalypse" S.95

"...Die Geisteswissenschaft nennt diesen Zeitraum die hyperboräischen Zeit, die der lemurischen und atlantischen vorangegangen war. Genau diese Zeit wird in der Kalevala beschrieben. Es ist die Zeit des primitiven Hellsehens, wo der Mensch beim Blick in eine bestimmte Richtung bestimmte geistige Wesen wahrnehmen konnte, die aus dem Bereich der Sterne entgegen kamen..." Mit Hilfe der Wissenschaft vom Gral, der Anthroposophie, hebt Rudolf Steiner den weit in der Vergangenheit zurückliegenden Urzustand des Menschen in die Gegenwart, und gibt so dem Menschen des Bewusstseinseelentalers die Möglichkeit, diese Erfahrung

in sich selber schrittweise zu erleben (graduale = Gral). Das eigene Innere wird zur Pforte für das Erkennen der Welt.

In der erwähnten esoterischen Stunde in Finnland betrachtet Rudolf Steiner die Qualität der Ich-Empfindung des Menschen im Zeitalter der Bewusstseinsseele. Er beschreibt hier den Übergang vom Zeitanfang zur Situation des Menschen nach dem Mysterium von Golgatha. Rudolf Steiner sagt:

Zitat Rudolf Steiner: aus der esoterischen Stunde GA 266 C, Rudolf Steiners Esoterische Stunde in Helsinki 1. 6. 1913:

„...Als Esoteriker muß vieles für uns anders werden, als es im gewöhnlichen Leben ist. Wir müssen beginnen, uns als Lebende zu fühlen im großen Meer des Seelisch-Geistigen um uns herum, und wissen, daß, ebenso wie wir physisch eins sind mit der umgebenden Welt durch die gemeinsame Luft, die wir einatmen, wir geistig-seelisch eingebettet sind in die geistige Welt um uns herum. Beim Erwachen des Morgens atmen wir in einem langen Atemzug den Geist, der wir selbst sind, ein, und beim Einschlafen wieder aus, zurück in die geistige Welt. Alles wird anders um uns herum; wenn wir das Sonnenlicht sehen, sehen wir es als Esoteriker nicht mehr nur physisch, sondern wir wissen, daß ohne das Sonnenlicht wir uns nicht als Ich fühlen könnten, daß das Sonnenlicht zugleich die ichterzeugende Kraft in sich schließt...“

Mit anderen Worten, man schafft den Zusammenhang zwischen der von der Sonne wirkenden Christuskraft und dem Ich des Menschen.

In den Vorträgen vom 9., 14. und 15. November 1914, in denen Finnland und die Kalevala behandelt werden, spricht Rudolf Steiner von dem Zusammenhang zwischen dem Ich des Menschen und der Erde. Er sagt:

Zitat: R. Steiner: GA 158 „Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt“, Dornach 9., 14. und 15. November 1914:

„Nun, sehen Sie, wie der Mensch sein eigentliches Ich, die Gabe der Erde, entwickelt, das rührt davon her, daß die Geister der Erde von unten herauf, durch die Maja der irdischen Materie auf ihn wirken. Von unten herauf, gleichsam durch die feste Erde hindurch, wirken die Geister der Erde, und in unserem Zyklus ist es so, daß diese Geister der Erde im wesentlichen dazu benutzt werden, um in dem Menschen die Ich-Natur hervorzurufen...“

Für unsere Zeitepoche entscheidend ist das Ich-schaffende Element, das erdenhafte Element. In diesen Urbildern kommt der Platz des Menschen zum Vorschein zwischen Himmel und Erde, am Kreuzungspunkt von Himmel und Erde.

Im gleichen Vortrag rückt Rudolf Steiner den Platz des Menschen weit in die Zukunft, für ein neues Verständnis der Natur, für eine neue Aufgabe:

Zitat R. Steiner: GA 158, „Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt“, 14. 11. 1914

„...Nur dann, wenn wir die Formen, die uns in der Natur entgegentreten, als Ausdruck von Geistigem ansehen können, verstehen wir die Natur selbst in ihrem

Zusammenhänge mit dem Menschen, wenn wir nicht so einfach gedankenlos hinblicken auf die Meeres- und Landesgrenzen, sondern verstehen, was sich in diesen Formen ausdrückt.

Vieles geht eben wirklich unterhalb der Schwelle des Bewußtseins vor, und die Geister der Form haben die Formen in die Natur nicht umsonst hineingestellt. Diese Formen können verstanden werden. Sie sind der Ausdruck innerer Wesenheit. Und wenn wir die Schüler der Geister der Form werden, dann bilden wir selber Formen, welche ausdrücken, was in der inneren Wesenheit des Natürlichen und des Geistigen lebt.

So sollten auch zum Beispiel in unseren Architraven, in dem, was über den Säulen ist, Formen gebildet werden, die wirklich der Ausdruck sind für diejenige Geistigkeit, die in Zusammenhang gebracht werden soll mit dem, was innerhalb des Baues geschehen soll. Der Mensch ist durchaus ein Wesen, welches gleichsam wie aus einem Meer heraufsteigt mit seiner Oberfläche, aus einem Meer von Realität, von verborgener Realität, in das er eingetaucht ist.

Sehen Sie, das ist wiederum ein Beispiel, wie wir eigentlich hinter die Maja dringen müssen, wenn wir das, was uns vorliegt in der Welt, wirklich verstehen wollen, namentlich wenn wir den Menschen verstehen wollen mit all seinen Äußerungen. Da müssen wir oft hinuntergehen in das, was im Menschen lebt, ohne daß er es weiß, oder das er erst nach und nach lernt durch Vermittlung des Wissens...

Diese neue Aufgabe ist die Geburt des Menschen als Mitschöpfer. Das klingt in einem bekannten Gedicht von J. W. von Goethe.

*„Und so lang du das nicht hast, Dieses:
Stirb und Werde!
Bist du nur ein Trüber Gast
Auf den dunklen Erde“.*

(aus J. W. von Goethe: "Selige Sehnsucht")

Rudolf Steiner geht in den Vorträgen zu den christlichen Mysterien "Rosenkreuzerisches Weistum in der Märchendichtung" am 10. 6. 1911 in Berlin sinngemäss folgendermassen auf den Inhalt dieses Gedichtes ein:

Dieses "Stirb und Werde!" meint nicht den Tod des physischen Leibes, sondern dass man aus sich selber heraus den neuen Menschen schaffen solle in einer Weise, dass er zum Werkzeug werden kann für die geistige Welt. Aus dem physischen Leibe soll ein Werkzeug der Kraft werden. Im Menschen lebt eine niedere passive Natur und eine zweites, aktives Element. Der Mensch kann mit Hilfe der Schulung diese niedere Natur überwinden und so mit Hilfe des Geistes neu geboren werden, sozusagen "aus seinem Geiste heraus". Der Mensch wird dazu aufgefordert, seine Entwicklung selber in die Hand zu nehmen, schaffend tätig zu werden. Schaffe dir selbst den neuen Menschen, ein neues Geschöpf, "ett nytt foster"! Die in Erwartung begriffene Kultur des Nordens ist nicht ein passiver Zustand. Sie wartet darauf, dass der Mensch schöpferisch tätig wird, dass der Mensch neu geboren wird aus dem Geist des Kosmos.

Dieses Jahr ist ein Jubiläumsjahr für die Kalevala, 180 Jahre seit dem Erscheinen der Kaleva. Am Vorabend der dunkelsten Zeit des Materialismus sammelte Elias Lönnroth in Finnland, in Karelien, die Lieder, aus denen das Kalevala Epos entstand. Zur gleichen Zeit stellten in Estland F. R. Fählmann und F. R. Kreutzwald

den Kalevipoeg zusammen. Beide Epen haben zum Inhalt Geheimnisse, deren Ursprung in den alten Mysterien liegt. Und sie beinhalten wirklich grosse Geheimnisse mit Beziehung zum Menschen und dessen Willen, insbesondere der Fähigkeit zu einem jugendlichen, neuen Willen der Zukunft. Um die niedere Natur in dieser "Stirb und Werde" Entwicklung zu überwinden, braucht der Mensch die Kräfte des Willens.

Auch die Fähigkeit des menschlichen Willens kann als "ett foster" bezeichnet werden, im Sinne eines noch im embryonalen Zustand befindliche Fähigkeit des menschlichen Willens. Das Erdelement ist die Grundlage für die Entwicklung des Willens. Der Mensch entwickelt seinen Willen auf der Erde. Ohne die Inkarnation auf die Erde kann sich der menschliche Wille nicht entfalten.

Der holländische Arzt Bernard Lievegoed sagt in seinem Buch "Über die Rettung der Seele", (Bernard Lievegoed, Stuttgart 1993, Urachhaus): "Wir werden lernen müssen, nach den Urbildern zu suchen. Im Lichte des Dargestellten betrachtet heisst das: Wir müssen lernen *metamorphosierend* zu denken." Und in seinem Buch "Die Mysterienströme Europas und die neuen Mysterien" sagt er: "*Die Vidar-Michaelzeit ist jetzt gekommen. Er sucht mutige Menschen, die darauf vorbereitet sind, diesen schwersten der geistigen Kämpfe zu bestreiten*". Aus der Welt der Kalevala schöpfen wir die Grundsubstanz, in der heutigen Zeit der Bewusstseinsseele hier auf der Erde den Kampf mit den Gegenmächten zu bestreiten.

In der Kalevala finden wir die Urbilder des Kampfes der verschiedenen Wesensglieder der Seele: Beispielsweise bekommt Ilmarinen, die Erscheinungsform der Verstandesseele, die Aufgabe, ein Schlangenfeld zu pflügen, den Bären des Todes-

reiches zu bezwingen und aus dem Todesfluss den Hecht zu fangen. Zur Bewältigung all dieser Aufgaben braucht er das Eisen – das Eisen, das die Grundlage allen Lebens im menschlichen Körper darstellt. In der Michael-Imagination beschreibt Rudolf Steiner die Situation der Menschheit:

Zitat R.Steiner: GA 229 "Das Miterleben des Jahreslaufes in vier kosmischen Imaginationen", 5. 10. 1923 Michael-Imagination:

"..Wir leben heute äusserlich in bezug auf die Ereignisse, die der Sinnesbeobachtung des Menschen zugänglich sind, in einer Zeit schwerer Prüfungen der Menschheit, schwerer Prüfungen, die noch immer schwerer werden müssen. Wir leben in einer Zeit, in der eine ganze Summe von alten Zivilisationsformen, an denen die Menschen noch irrtümlicherweise hängen, in den Abgrund versinken wird, in denen stark die Forderung auftreten wird, daß die Menschen sich an Neues herantfinden müssen..."

In "Volksepen und vom Wesen der Kalevala" (GA 158, Dornach 1980, "Der Zusammenhang des Menschen mit der elementarischen Welt, das Wesen nationaler Epen mit speziellen Hinweis auf Kalevala", (Helsinki 9. 4. 1912) beschreibt Rudolf Steiner, dass man in der Kalevala die geistige Haltung findet, mit der der Mensch den ihm gestellten Herausforderungen begegnen kann, seine Unternatur zu reinigen und sein geistiges Wesen, das Kantele, zum Klingen zu bringen.

Wenn ich jetzt in der Sprache der Kalevala diese Herausforderungen aufzähle, so werden sie jedem aus dem täglichen Leben bekannt sein:

Trauer: der Klang ist gemacht aus Trauer

Leid: aus Leid gebildet

Harte Tage: Einfangen aus harten Tagen
Die ewigen Armen (Unglück, Elend): der Mutterbaum der Armen
Ärgernisse: die Saiten aus Ärgernissen zusammengestellt
Andere Hindernisse: die Nägel aus anderen Hindernissen

Auch Friedrich Rittelmeyer misst in seinem Meditationsbuch der Erziehung des Willen eine zentrale Rolle zu.

Zitat: Friedrich Rittelmeyer, Stuttgart 1973, Verlag Urachhaus, s.185

"... In den folgenden Betrachtungen wenden wir uns nun der Erziehung des Willens zu. Dies hat für unsere Zeit seine besondere Bedeutung. Im Willen wirkt sich das Ich aus. Ein starker Wille ist ein mächtiger Schutz gegen das drängende Leben von aussen, gegen die Nervenschwäche im Innern. Je mehr uns das Leben von aussen bedroht, um so kraftvoller müssen wir lernen, von innen her zu wirken. Das ist die Hilfe..."

Die stärkenden Worte der Kalevala sind vergleichbar den Bildern in den Evangelien, Märchen und sonstigen Mysterienbildern. Man kann sie immer wieder neu anschauen und bekommt durch sie Nahrung für die Seele.

Einmal wurden bekannte finnische Künstler gebeten, ihre Ansichten zur Kalevala in der heutigen Zeit in eigenen Worten oder durch Kunstwerke zum Ausdruck zu bringen. Ich möchte die Gedanken von dreien dieser Künstler im folgenden kurz darstellen:

Zunächst Juhana Blomstedt, er ist Maler:

"Ich bemühe mich darum, mich in die Seelenwelt hineinzuleben, aus der heraus die Gedichte und Gesänge der Kalevala gesungen wurden. Mich bewegt

der Zauber der alten Texte der Kalevala. In der Natur sind es die schroffen anthropomorphen, der Menschengestalt ähnelnde Formen. Wenn ich zu den Felsbrocken gehe, die die Eiszeit mit sich gebracht hat, steigt in mir das starke Erlebnis der Anwesenheit dieser Seelenwelt herauf.

Wenn ich dann meine eigenen Werke schaffe, muss ich wiederum alles vergessen, was auf dem Hintergrund der Kalevala geschaffen wurde. Ich muss die Urbilder in der Seelenlandschaft finden, aus denen der Kalevala-Gedanke seinen Ursprung hat. So wird es eine Weltengeburt. Desgleichen geschieht eigentlich auch immer, wenn ein Kind in die Welt geboren wird und das Licht von der Dunkelheit scheidet.

In diesem Sinne entsteht jedes Kunstwerk immer aus einer Leere und ist in diesem Vergleich wie eine Weltengeburt. Ich habe mich in meinen Werken immer darum bemüht, ein solches Geburtsereignis in eine möglichst dichte Form zu bringen, und zwar jeden Schritt in diesem Prozess in all der Vielfältigkeit der Bildgestaltung.

In diesen Arbeiten wird Plexiglas verwendet, es entstehen Spiegelungen, des Betrachters eigene Spiegelbilder.

Ich möchte da die Tatsache zum Ausdruck bringen und simulieren, dass wir eigentlich immer solche uralten Urbilder in uns durchscheinen lassen..."

Dann Martti Aihla, er ist Bildhauer:

"Väinämöinen schickt sich an, ein Boot zu zimmern und braucht dazu drei Worte. Diese drei Worte bekommt er aus dem Bauch von Antero Vipunen.

Diesen Sachverhalt kann man nicht übergehen, diese drei Worte in der Kalevala. Meiner Ansicht nach ist es wirklich ganz wunderbar, was in der Kalevala sichtbar wird. In der Kalevala gibt es einmal Ankündigungen, welche Worte der Väinämöinen benötigt – und später, wenn Väinämöinen die Worte aus dem Bauch des Antero

Vipunen bekommt, werden diese Worte nicht benannt. Es wird lediglich dargestellt, dass Väinämöinen die Worte findet – und nun kann er sein Boot zimmern.

Es ist wirklich erstaunlich, dass diese Worte ganz persönlich damit verbunden sind, wie ich als Künstler denke. Wenn ich nämlich nach einer Lösung für ein künstlerisches Werk suche, so erfordert das manchmal ein besonderes Wort oder etwas, was den Schlüssel dazu gibt, dass ein intaktes Kunstwerk – hier das Boot – entstehen kann.

Nun der alte Väinämöinen, nachdem er die Worte gehört hatte... da beginnt der Prozess. Wenn ich die Kalevala lese, dann suche ich nicht konkrete Gestalten, sondern mich interessiert in der Kalevala das dortige abstrakte Denken.

Ich wundere mich immer wieder über die Transparenz dieses Werkes. Als ich zum ersten Mal den Ort in Viena-Karelien besuchte, von wo meine Familie herkommt, begann ich mir über die Transparenz von Kunstwerken Gedanken zu machen. Ist es überhaupt prinzipiell möglich, in einer Plastik den geistigen Zustand darzustellen, woher das eigene Ich seinen Ursprung hat? Hier in dieser Arbeit "Drei Worte", kann man durch die Plastik hindurchschauen, man kann von beiden Richtungen von einem Ende zum anderen durchschreiten.

Ja, es gibt auch eine Grenze und Widerstand, aber man kann doch ziemlich frei hindurchlaufen, obwohl das Werk in seiner Materie dazwischen steht."

Zum Schluss möchte ich noch kurz darauf eingehen, wie der Maler Kuutti Lavonen seine Beziehung zur Kalevala beschreibt.

Auch seine Beschreibung ist ein Zeugnis dafür, was die Mysterienforscher immer wieder als rätselhafte Eigenschaften aller Mysterien zum Ausdruck bringen: Eine wesentliche Eigenschaft der Mysterien ist, dass sie ständig stattfinden.

Sie entstehen ständig von neuem. Und so äussert sich Kuutti Lavonen:

"Mich interessieren nicht die mit kreuznähtigen Mützen und weit geschnittenen, aus grobem Leinen gewirkten Gewändern bekleideten Heldengestalten. Ich habe nichts gegen diese Heldengestalten, wenn ich wollte, wäre ich eine solche, aber ich muss aus der Haltung heraus schaffen, die mir am Herzen liegt.

Ich war einmal dabei, in Sizilien Skizzen zu zeichnen. Da stieg fast wie von selbst in mir ein Thema herauf, das man auf der mystischen Stufe nennen würde: Boreus begegnet Zephyr, der Nordwind begegnet dem Westwind." Kuutti Lavonen liest aus der Kalevala aus dem 9. Gesang dem "Blutstillungs-Gesang": (IX: 411-414).

*"Veä päälle lemme lehti,
kultalumme luikahuta,
veren tielle telkkimeksi,
tulevalle tukkeheksi ..."*

*"...Leg darauf ein Blatt, das lindert,
goldene Nixenblum lass gleiten
Um des Blutes Bahn zu dämmen,
um des Blutes Strom zu stopfen..."*

(Übersetzung: Kalevala. Lore und Hans Fromm, Reclam, Stuttgart, 1985)

Die Wunde in Väinämöinens Knie wird durch den Gesang geheilt, in der die Entstehung des Eisens beschrieben wird, mit Beschwörungsworten zur Blutstillung und Salbung.

Für mich ist in diesen Gesängen besonders die Heilung der Wunde entscheidend. Das Heilen der Wunde ist für mich ein Synonym für Kunstschaffen.

Kunst ist Trauerarbeit. Es ist immer Trauerarbeit. Es ist Bewältigung der eigenen Trauer. Es ist sublimierte, transponierte, veredelte, auf ein anderes Niveau gehobene Trauerarbeit, mit deren Botschaft der Künstler auch anderen helfen möchte, die eine solche Situation erfahren haben, oder die zufällig vor Ort sind." Soweit Kuutti Lavonen.

In diesem, "seinem" Gesang in der Kalevala dankt Väinämöinen dem Vatergott für seine Heilung und gibt dann Anweisungen, wie man sich innerlich einstellen sollte, wenn man ein Boot zimmert, bzw. für jeglich Art von Schöpfung, schaffender Arbeit.

*"...Elkätte, etinen (tuleva) kansa,
kansa vasta kasvavainen,
veikaten (uhmamielin) venettä tehkö,
uhkaellen kaartakana!
Jumalass' on juoksun määrä
Luojassa lopun asetus,
ei uron osoannassa,
vallassa väkevänkänä!"*

(Kalevala, IX: 579-586)

*"...Nimmer sollst du Volk der Zukunft,
Junges Volk, das jetzt heranwächst,
Prahlerisch am Boote bauen,
Dich beim Bau der Spanten brüsten;
Gott bemisst das Mass des Laufes,
Seine Fügung setzt das Ende,
Nichts vermag des Mannes Können,
Nichts vermag die Macht des Starken!"*

(Übersetzung: Kalevala.

Lore und Hans Fromm, Reclam, Stuttgart, 1985)

Oder im Seelenkalender von Rudolf Steiner der Ersten Woche im Dezember:

*"Kann ich das Sein erkennen,
Dass es sich wiederfindet
Im Seelenschaffensdrange?
Ich fühle, dass mir Macht verlieh'n
Das eigne Selbst dem Weltenselbst
Als Glied bescheiden einzuleben."*

*Osaanko olevaisen tiedostaa,
Että se löytää itsensä jälleen
Sielun luomisvirikkeissä?
Tunnen, että minulle annettiin voima
Yhdistää oma itseni maailman itseen
Sen vaatimattomana jäsenenä.*

Ich möchte noch auf einen Gesichtspunkt eingehen, auf den mich die Worte "ett foster" brachten. Dieses Thema des neuen Keimes als grosses Entwicklungsbild der Zukunft beschreibt Rudolf Steiner in seiner Ansprache an die russischen Zuhörer am 5. 6. 1913. Ich zitiere kurz nur einige wenige Sätze:

Zitat R.Steiner: GA 158: Ansprache für die russischen Zuhörer des Vortragszyklus "Die okkulten Grundlagen der Bhagavad Gita", Helsinki, 5. Juni 1913

(...) daß die Theosophie von einem jeden einzelnen Herzen ausgeht, (...). So ist Theosophie in der Tat etwas, meine lieben Freunde, was sich wie ein völlig neuer Keim entwickeln muß in unseren Seelen, in unseren Herzen, was von allem, was die alte Menschheitspflanze gehabt hat, nur das eine behalten muß, was aber universell ist, nur das eine, was wir schauen bei dem Anblick des Mysteriums von Golgatha. (...)

Und dieser Keim, meine lieben Freunde, wird in sich tragen müssen das Bewußtsein, diese Blüte immer mehr und mehr zur vollen Entfaltung zu bringen auf eine neue und immer wieder neue Weise. Dann wird in vielen Formen der Christus-Impuls durch die Menschheitsevolution leben und doch immer derselbe sein, wie jede neue Blüte die Kraft und Schönheit der alten Blüte in sich trägt. Aber er wird zugleich dasjenige sein, was er im Intimsten sein will, ein immer neu und wieder neu Erstehendes, ein neu und wieder neu sich erwirkendes Verständnis desjenigen, was wie ein neuer Anfang der Menschheitsentwicklung gegeben war, als das Blut floß ans den Wunden desjenigen, der menschliche Gestalt angenommen hat, um den Tod zu erleben innerhalb der Menschheit.

Lassen Sie uns nun zum Schluss zur Freude und zum Gesang gehen. Freude bringen und Gesang gehören beides zusammen in der Kalevala. In der Sprache der Kalevala in Worten und Bildern zu Weltgeburt.

In dem folgenden Lied – das nicht nicht direkt aus der Kalevala stammt, sondern von dem Dichter und Komponisten Seppo Paakkunainen, der es vor vielen Jahrzehnten im Archiv alter Gedichte der finnischen Gesellschaft für Literatur gefunden hatte – schaut man weit zurück in die Vergangenheit, man singt freudig von der geschaffenen Welt. Hierbei verweist man nicht nur auf die mit den Sinnen wahrnehmbare Welt, sondern auch auf die Welt, die unter der Erdkruste und hinter den Himmeln liegt. Dieses Lied kann als eine Wiege betrachtet werden, aus dem das geschöpft werden kann, über was ich hier sprechen wollte.

*Jo on meret kynnetynä,
ilman pielet pistettynä.
Veetty viivat kallioihin,
maat ja maneret sanottu.
Terve pilvi pohjoisessa,
päivän koite koillisessa.
Terve päivä paistamahan,
aurinko ylenemähän.*

*Terve kuu kumottamahan,
kaunis kasvot näyttämähän.
Terve tähti tuikkimahan,
pitkin öitä pilkkimähän.
Terve taivo kaartumahan,
terve taivahan takaiset.
Terve maa, terve manner,
terve manteren alaiset.*

Ich habe hier versucht, einige Gedanken und Bilder vorzustellen, die das Wort "ett foster" von der Nordischen Tagung im Jahre 2000 in mir bewegt hat. Man könnte sagen, unter der Erdkruste und hinter den Himmeln.

Diesen im *status nascendi* des Universums befindlichen Geburtszustand wollte ich hierher ans Goetheanum bringen, an den Ort, wo die Worte des Grundstein ihren Ursprung haben.

Und so wollte ich meinerseits zum Thema dieser Konferenz beitragen:
Der Norden im Goetheanum, das Goetheanum im Norden.

